

Oulun yliopisto
Humanistinen tiedekunta

Milja Turpeinen

FIKTIONKIRJOITTAJIEN TIEDONHANKINTAKÄYTTÄYTYMINEN

Informaatiotutkimuksen
kandidaatintutkielma
2018

Sisällys

1 JOHDANTO	2
2 KIRJALLISUUSKATSAUS	3
2.1 Keskeiset käsitteet	3
2.2 Tiedonhankintamallit	5
2.3 Aiemmat tutkimukset	8
3 TUTKIMUSONGELMA, MENETELMÄT JA AINEISTONKERUU.....	11
4 TULOKSET	15
5 POHDINTA	19
6 JOHTOPÄÄTELMÄT	23
7 LÄHDELUETTELO	24
8 LIITTEET	26

1 JOHDANTO

Fiktio kirjoittaminen on vaativa harrastus, koska etukäteen ei koskaan tiedä, millaisia tietoja tai taitoja kirjoittaja tulee tarvitsemaan tarinaansa kirjoittaessa. Olen itsekin kirjoitusteni lomassa löytänyt itseni etsimässä tietoa muun muassa Havaijin ruokakulttuurista, epilepsiakohtauksista, kallonmurtumien hoitamisesta ja kokaiinin käyttötavoista. Kirjoittaminen antaa minulle mahdollisuuden elää monta eri elämää monessa eri kehossa, monena eri henkilönä ja monessa eri paikassa. Joskus nämä eri elämät, kehot, henkilöt ja paikat ovat hyvin erilaisia omista kokemuksistani, ja huomaan, että en tiedä tarpeeksi jostakin tarinassani esiintyvistä elementistä. Tällöin vaihtoehtoni ovat joko tiedonhankinta, tarinan muuttaminen sen mukaiseksi, että se vastaa omia tietoja ja kokemuksiani tai sepittäminen. Koska kaksi jälkimmäistä vaihtoehtoa todennäköisesti tuottaisivat tylsiä tai epäuskottavia tarinoita, useimmiten valitsemani vaihtoehto on tiedonhankinta.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää fiktionkirjoittajien yleisimpiä tiedonhankintastrategioita, todennäköisempiä tiedonlähteitä, sekä miksi he valitsivat käyttämänsä strategiat ja tiedonlähteet. Lisäksi olen kiinnostunut siitä miksi taustatutkimus koetaan tärkeäksi fiktionkirjoittamisessa. Lähestymistapa on laadullinen, ja aineiston keräämiseksi haastattelin neljää harrastajafiktionkirjoittajaa heidän tiedonhankintatavoistaan puolistrukturoidulla haastattelurungolla. Haastattelulokit tallensin pilvipalveluun, ja analysoin sisällönkuvailun tapoja käyttäen, sitten vertasin niitä edellisiin samanlaisiin tutkimuksiin. Tutkimuksen teoreettisena viitekehystenä toimivat Wilsonin tiedonhankintamallit.

Valitsin tämän aiheen, koska kirjoitan itsekin, olen henkilökohtaisesti kiinnostunut asiasta, halusin kuulla muiden kirjoittajien kokemuksia tiedonhankinnasta ja koska mielestäni edelliset aiheita sivunneet tutkimukset eivät ole kysyneet *miksi* fiktionkirjoittajat suosivat juuri niitä lähteitä, joita he käyttävät.

2 KIRJALLISUUSKATSAUS

Tässä luvussa avaan tutkimuksessa käyttämiäni keskeisiä käsitteitä ja kirjoitan tiivistelmän aiemmista aiheita käsittelevistä tutkimuksista.

2.1 Keskeiset käsitteet

Informaatiolle on etsitty yhtä, tyhjentävää määritelmää, ja suurimmalla osalla määritelmistä on omat ongelmansa, mutta tämän tutkimuksen yhteydessä käytän Donald O. Casen (2007, 40-67) määritelmää, jolla on kolme vaatimusta informaatiolle: 1. sen pitää olla aina totta tai hyödyllistä, 2. sen pitää sisältyä johonkin muotoon tai esineeseen ja 3. sen pitää olla tarkoituksellisesti välitettyä. Näilläkin vaatimuksilla on ongelmansa, mutta tämän tutkimuksen kannalta tämä määritelmä on hyväksyttävä.

Informaatiokäyttäytyminen on kattokäsite ihmisen ja tiedon väliselle suhteelle, eli esimerkiksi tiedontarpeen identifiointi, tiedonhankinta, tiedon käyttö ja tiedon jakaminen (Wilson 1999). Tähän sisältyy myös passiiviset ja tahattomat käyttäytymisen kaavat, kuten tiedon satunnainen kohtaaminen (Case 2007, 5).

Tiedonhankintaa ovat ne kompleksit toimenpiteiden kaavat ja vuorovaikutukset, joihin ihmiset ryhtyvät, kun he etsivät mitä tahansa tietoa minkä tahansa syyn vuoksi (Feather & Sturges, 1997, 216-217). Tiedonhankinta on siis pyrkimys tarvittavan tiedon saavuttamiseen (Case, 2007, 5).

Tiedonlähde voi olla mikä vain dokumentti tai henkilö tai nettisivu tai mikä tahansa muu lähde, joka tarjoaa tiedonhankkijalle hänen tarvitsemansa tiedon (Reitz, 2004, 670; Byström, 1999, 31-32; Haasio & Savolainen, 2004, 19-20). Haasio ja Savolainen (2004, 19-20) nostavat esille formaalit ja informaalit tiedonlähteet. Formaalit tiedonlähteet ovat yleensä virallisia dokumentteja ja informaaleista tiedonlähteistä esimerkkejä voivat olla muun muassa muut ihmiset tai sähköpostiviestit.

Kielitoimiston sanakirja (2018) määrittelee sanan “fiktio” tarkoittavan muun muassa kuvitelmaa, kaunokirjallisuutta ja mielikuvitukseen perustuvaa kirjallisuutta. Fiktiokirjoittaja on siis tämän tutkimuksen kontekstissa ihminen, joka kirjoittaa fiktionaalisia tarinoita missä tahansa muodossa tai mediassa, esimerkiksi lyhyttarinana, sarjakuvana tai videopelinä. “Julkaisemiseksi” katson mitkä tahansa muodot, joissa tarinat ovat saatettu muiden ihmisten saataville ja luettavaksi, oli tuo tapa omakustanneromaani tai netissä julkaistu lyhytnovelli tai sarjakuva. Viittaan siis jatkossa oman tutkimukseni kontekstissa “fiktiokirjoittajiin” “kirjailijan” sijasta, koska haluan sisällyttää “kirjoittajan” kattokäsityksen alle nekin kirjoittajat, jotka eivät ole julkaisseet kirjoituksiaan niin sanotusti virallisesti.

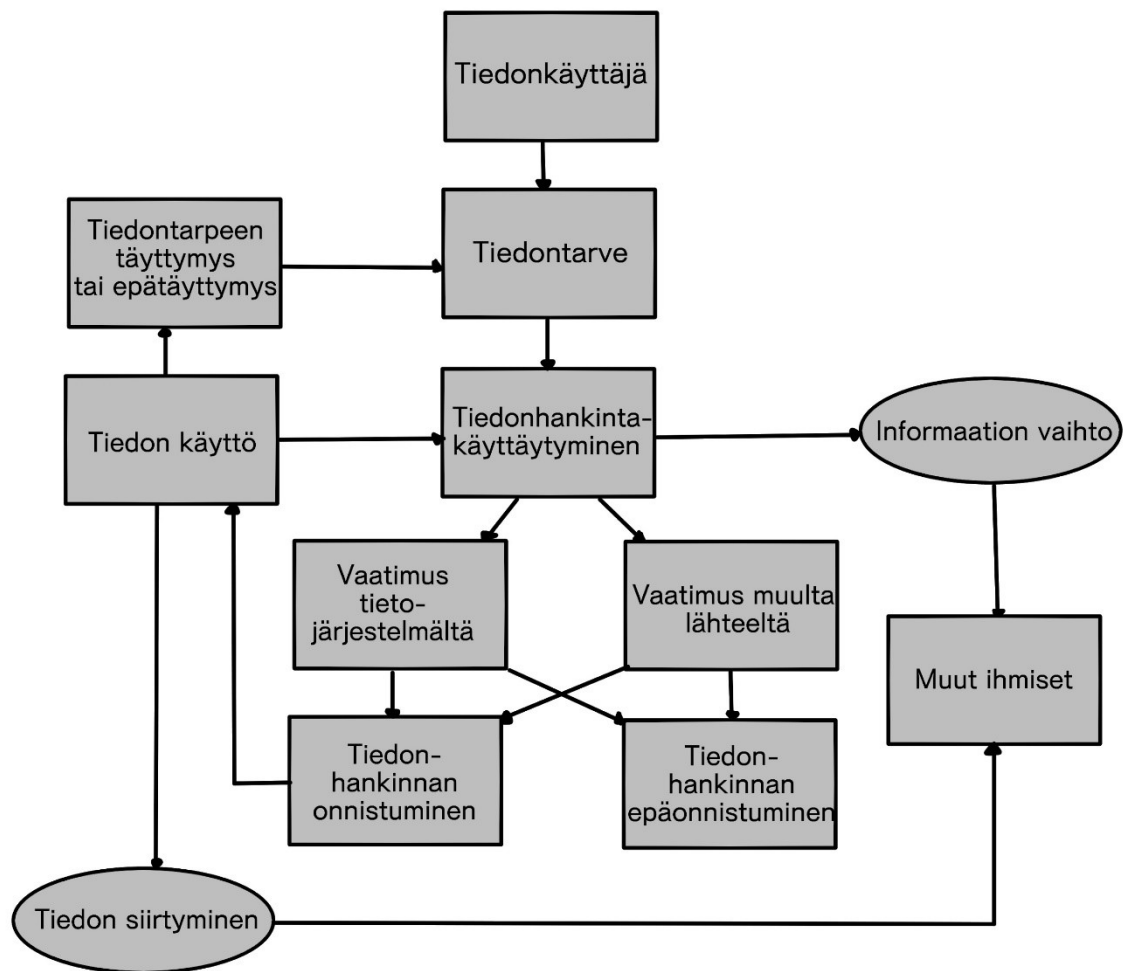
Vakava harrastaminen (serious leisure) on *The Serious Leisure Perspective* (seriousleisure.net) –sivuston (2006) mukaan amatöörin tai harrastajan jonkun tietyn aktiviteetin systemaattista harjoittamista tavalla, joka on hyvin oleellista, mielenkiintoista ja henkisesti tyydyttävää. Tyypillisessä tapauksessa vakava harrastaminen edellyttää erityisten taitojen, tietojen ja kokemusten käyttämistä ja hankkimista. Robert A. Stebbins (1999, 6-7) lisää kuusi ominaisuutta vakavalle harrastamiselle:

1. Tarve jatkaa harrastusta negatiivisista kokemuksista, ponnisteluista ja takaiskuista huolimatta
2. Tietynlainen “ura” harrastuksen lomassa. Ura voi tulla esille vaikka vaikeuksien voittamisena ja saavutusten kohtaamisena.
3. Huomattava henkilökohtainen vaivannäkö, joka perustuu erityisesti hankittuihin tietoihin, taitoihin ja harjaantumiseen.
4. Yksilön löytämä kestävä hyöty harrastuksestaan, joka voi olla itsensä toteuttamista, itsensä ilmaisemista, saavutuksen tunne, sosiaalinen vuorovaikutus ja sosiaalinen kuuluminen.
5. Ainutlaatuinen eetos, joka kasvaa, kun edellisiä ominaisuuksia kohdataan.
6. Vakavat harrastajat identifioivat vahvasti harrastuksensa kanssa. He ovat ylpeitä harrastuksestaan ja innokkaita puhumaan siitä.

Vakavassa harrastamisessa on myös ominaista informaation ruumiillistuminen (Cox, Griffin & Hartel, 2017), eli vakavat harrastajat voivat saada tietoa omien vaistojen kautta ja säilyttää tietoa omassa kehossaan. Yleensä tämä tarkoittaa fyysistä tekemistä, kuten urheilua tai soittimella soittamista ja näihin liittyvää lihaskäyttöä. Fiktiokirjoittajan näkökulmasta tämä voi myös tarkoittaa omia kokemuksia ja omia havaintoja ympäristöstä tai näiden puutteesta. Koska yksi ihminen ei voi kokea kaikkea mahdollista mitä ihmiset voivat kokea, fiktionkirjoittajat väistämättä ennemmin tai myöhemmin törmäävät kirjoitusurallaan tilanteeseen, jossa oma kokemus ei enää tarjoakaan tarvittavaa tietoa. Tämän vuoksi kirjoittaja voi aloittaa tiedonhankinnan ulkopuolisista lähteistä.

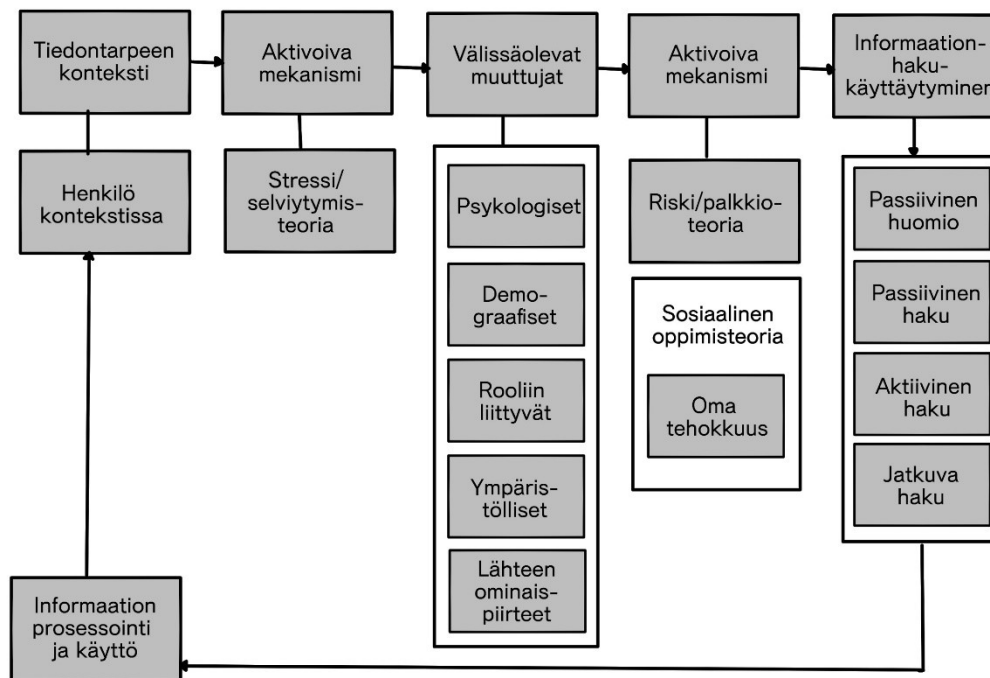
2.2 Tiedonhankintamallit

Tutkimukseni teoreettisen viitekehyksen muodostavat Tom Wilsonin kehittämät informaatiokäyttämisen mallit.

Kuvio 1. Wilsonin ensimmäinen malli, vuodelta 1981.

Ensimmäisen mallin (Wilson, 1999, katso Kuvio 1) ensimmäinen osa on tiedonkäyttäjä, jolla on tiedontarve. Tiedontarve johtaa tiedonhankintakäyttäytymiseen, joka voi olla vaatimukseen tietojärjestelmältä tai muulta tiedonlähteeltä. Tämän puolestaan voi johtaa joko tiedon löytymiseen tai tiedonhankinnan epäonnistumiseen. Epäonnistuminen ei johda mihinkään, mutta tiedonhankinnan onnistuminen johtaa tiedon käyttämiseen. Tiedon käyttäminen johtaa joko tiedontarpeen täyttymykseen tai epätäyttymykseen tai tiedon eteenpäin jakamiseen. Tiedontarpeen täyttymys tai epätäyttymys voivat johtaa uusiin tiedontarpeisiin, kun tiedon jakaminen eteenpäin etenee informaation vaihtoon muille ihmisille.

Kuvio 2. Wilsonin toinen malli, vuodelta 1999.

Wilsonin toinen malli (1999, katso Kuvio 2) perustuu ensimmäiseen malliin, tällä kertaa korostaen tiedonhankinnan monitahoista taustaa ja olosuhteita. Tämä malli alkaa tiedontarpeen kontekstista, johon myös vaikuttaa henkilö ja hänen kontekstinsa. Tiedontarve johtaa aktivoivaan mekanismiin, johon vaikuttaa psykologiasta lainattu stressi/selviytymisteoria (eli miksi jotkut tiedontarpeet laukaisevat tiedonhankinnan helpommin kuin toiset). Ennen kuin hakija pääsee etsimään tietoa, esiin nousee väliintulevia tekijöitä, jotka voivat olla psykologisia (persoonallisuus), demografisia (ikä ja koulutus), rooliin liittyviä (etsiikö hakija tietoa opiskelijana vai kirjoittajana), ympäristöllisiä (käytettävissä oleva aika ja niin edespäin) tai lähteestä riippuvaisia (saatavuus). Edellisten jälkeen kohdataan lisää aktivoivia mekanismeja, eli tekijöitä, jotka motivoivat tiedonhankkijaa etsimään tietoa. Wilson nostaa esille kuluttajatutkimuksessa kehitetyn riski/palkkioteorian, joka voi selittää esimerkiksi sen, miksi joitakin tiedonlähteitä käytetään enemmän kuin toisia ja psykologiassa kehitetyn sosiaalisen oppimisteorian, joka voi selittää miten hakija arvioi oman osaamisensa ja miten se vaikuttaa tavoitteen saavuttamiseen. Seuraavana vaiheena Wilsonin mallissa on varsinainen tiedonhankintakäyttäytyminen, joka voi ottaa muodokseen passiivisen huomion, passiivisen haun, aktiivisen haun tai jatkuvan haun. Passiivisessa huomiossa

ja passiivisessa haussa hakija ei aktiivisesti etsi tietoa, vaan antaa tiedon tulla itsensä luokse, jos se on tullakseen. Aktiivisessa haussa hakija suuntaa itse tiedonlähteelle. Jatkuva haku on nimensä mukaisesti jatkuvaa toimintaa, jossa hakija niin sanotusti "pitää korvat auki" relevantille tiedolle, ja joskus tarkistaa tiedonlähteitä relevantin tiedon toivossa. Onnistuneen tiedonhankinnan jälkeen tietoa voidaan käyttää. Käytetty tieto vaikuttaa henkilön kontekstiin, ja voi tehdä uuden tiedontarpeen, muodostaen kehän.

Wilsonin tiedonhankintamallit ovat laajoja yleismalleja, joten niitä on helppo soveltaa vakavan harrastajan tiedonhankinnan tutkimiseen. Koska Wilson nostaa esille, että tiedontarpeeseen vaikuttaa tiedonhakijan rooli ja esittää kysymyksen tiettyjen tiedonlähteiden suosimisesta (riski/palkkioteoria), ajattelin näiden mallien olevan sopiva omalle tutkimukselleni. Valitsin yhden tutkimuskysymykseni nimenomaan saadakseni vastauksen riski/palkkioteorian esittämään kysymykseen. (lisää aiheesta luvussa 3). Aineiston analysointivaiheessa Wilsonin mallit auttoivat jäsentämään aineistoani, koska se tarjoaa yksinkertaistetun esimerkin todellisuudesta siisteissä laatikoissa.

2.3 Aiemmat tutkimukset

Tässä luvussa käyn läpi aiempia tutkimuksia, jotka auttoivat minua omassa tutkimuksessani ja tutkivat samoja asioita.

Tutkimuksessaan *Elämäntapa, elämänhallinta ja tiedonhankinta* ja sen toisessa osassa, *Tiedonhankinnan arkipäivää*, Reijo Savolainen (1993, 1995) tutki kansalaisten tiedontarpeita ja tiedonhankintaa arkipäivän ja vapaa-ajan kontekstissa, eli tiedonhankintaa, joka ei liity työhön tai opiskeluun. Tutkimuksen ensimmäinen osa keskittyi enemmän arkipäivän tutkimiseen, elämäntyylin ylläpitoon ja niihin eroihin, jotka tulevat esille sosiaaliluokkien välille informaatiokäyttäytymisessä. Eli ne, joilla on parempi sosioekonominen asema ovat muita tietoisempia tiedonlähteistä ja siten pystyvät käyttämään niitä paremmin (1993, 104-106). Sosioekonominen asema myös vaikuttaa siihen, mistä ja miten kansalainen hankkii tietoa, jos hän edes ryhtyy

tiedonhankintaan (1995, 183-187) Kansalaisten tiedonlähteet ovat karkeassa suosikkijärjestyksessä koti ja media (televisio, radio ja sanomalehdet), yleinen kirjasto, työpaikka ja tieteellinen kirjasto, vaikka kirjastoja harvoin käyttävät listasivat kirjastot vielä alemmaksi (1993, 118-123; 1995, 71-127). Savolaisen mukaan tiedontarve syntyy yleensä, kun jokin ongelma (joko harrastuksen tai henkilökohtaisen kulutusmallin kautta) haastaa elämäntavan ja elämönhallintataidot. Näihin elämönhallinnantaitoihin sisältyy tiedonhankinta, joka on vastaus tähän ongelmaan. Elämäntapaan ja elämönhallintaan vaikuttavat henkilökohtaiset muuttujat, joita voivat olla muun muassa hakijan arvot ja asenteet, aineellinen pääoma, sosiaalinen pääoma, henkinen pääoma ja elämäntilanne (1993, 128-131).

Tutkimuksessaan *Finding and Knowing: Psychology, Information and Computers* (2005) Davies tutki internetissä tapahtuvia tiedonhankintaa yleisellä tasolla. Davies ottaa hyvin psykologisen näkökulman tiedonhankintaan ja yleensä keskittyy tietokantoihin yleisempien internethakukoneiden sijaan, mutta hän nostaa esille muutaman asian, jotka ovat mielestäni tärkeitä tiedonhakupohjoja tutkiessa. Daviesin mukaan sattumanvaraiset tiedonetsijät mieluummin turvautuvat internetiin, joska kirjastonhoitajat ovat "kiireisiä ihmisiä", ja kirjastonhoitajalta kysyminen on "pelottavaa ja aikaa vievää" (102-105). Tiedonhankkijat suosivat myös internetiä, koska se on nopea ja helppo tiedonlähde (134-137).

Davies myös selitti yksityiskohtaisesti, mikä nettihauissa voi mennä vikaan (121-141). Hakulausekkeessa sanojen kirjoitusasut voivat hämmentää hakijaa ja synonyymit ja kirjoitusvirheet hakusanoissa voivat hämmentää hakukonetta. Boolean logiikka ei ole käytetty tai sitä on käytetty väärin. Luonnollisen kielen ja "tietokonekielen" ristiriidatkin voivat jättää relevantit tiedonlähteet hakutulosten ulkopuolelle.

Tutkimuksessaan *Information Activity in Serious Leisure* Jenna Hartel, Andrew M. Cox ja Brian L. Griffin (2016) tutkivat informaatiokäyttäytymistä erilaisissa vakavien harrastajien piireissä. Yksikään tutkituista harrastajista eivät olleet kirjoittajia, mutta yhden ryhmistä muodostivat amatöörimuusikot, jotka ovat myöskin luovia harrastajia, joten heillä voi olla samanlaisia piirteitä amatöörikirjoittajien kanssa. Tutkimus jakoi

informaatiokäyttäytymisen Anders Hektorin mallin mukaan kahdeksaan osaan: tiedonhakuun ja -hankintaan, selaamiseen (liikkuminen tietyssä tilassa, jossa tiedon odotetaan löytyvän), tarkkailuun, avaamiseen (jatkuva huomio tietoa kohtaan), tiedon vaihtamiseen, pukemiseen (ajatusten, tunteiden ja mielikuvien pukeminen tekstiksi, kuviksi tai musiikiksi sen vaihtamiseksi tai antamiseksi muille), ohjeistamiseen (tiedon antaminen eteenpäin) ja julkistamiseen (löydetyn ja käytetyn tiedon lähettäminen julkisesti luettavaksi). Amatööriusikoiden toimesta tiedonhaku ja -hankinta keskittyy uusien repertuaarien etsimiseen. Etsiminen käydään koulujen ja kirjastojen kautta, ostamalla musiikkikaupoista tai lainaamalla ystäviltä. Tiedon selaamisen amatööriusikot suorittivat myös kirjastoissa ja musiikkikaupoissa, mutta viime aikoina nettilähteet ovat tulleet entistä yleisemmiksi. Nettilähteet mainittiin myös monissa kategorioissa, monipuolisesti käytettynä.

Maisterintyössään *The information-seeking behaviour of science fiction and fantasy writers* Harri Holappa (2017) tutki myös fiktionkirjoittajien informaatiokäyttäytymistä, hän keräsi tutkimuksensa aineiston kyselyä käyttäen. Kyselyyn vastasi 130 kirjoittajaa, ja vastaajien ikähaarukka oli 16-78 vuotta, jonka keski-ikä oli 42,4 vuotta (25-32). Holapan tutkimuksen mukaan tärkeimmät tiedonlähteet kirjoittajille ovat internetin hakukoneet ja luettelot; omat elämäkokemukset; oma työ tai opiskelu; keskustelufoorumit; kirjoittajaystävät ja -ryhmät; asiantuntijat ja ihmiset, joilla on relevantteja kokemuksia. Vastaajat myös arvostivat tiedonsaannin nopeutta, tiedon luotettavuutta, tuttuutta ja laatua, saavutettavuutta ja alhaisia kuluja. Tutkimuksen mukaan kirjoittajat käyttävät tiedonlähteinä useimmiten hakukoneita ja omaa kokemusta. Vähiten kirjoittajat käyttivät informaatio-organisaatioita, kuten tiede- ja erikoiskirjastoja, museoita ja arkistoja. (33-41)

Toisessa pro gradu -tutkimuksessa, Shannon M. Russellin *Research Needs of Fiction Writers* (1995) haastatteli seitsemää northcarolinalaista kirjailijaa. Tämä maisterintyö on vuodelta 1995, joten internet mainittiin vain muutaman kerran, ja silloinkin vain kirjastojen yleisötietokoneiden yhteydessä (11). Russell raportoi, että kirjailijat silti mieluummin aloittivat tiedonhankinnan henkilökohtaisesta kokoelmastaan tai tuttavan kokoelmasta kuin ulkopuolisista lähteistä, kuten esimerkiksi kirjaston kirjoista.

Ulkopuolisiin lähteisiin turvauduttiin vain silloin, kun omasta kokoelmasta ei löytynyt tarvittavaa tietoa. Muina tiedonlähteinä kirjailijat käyttivät muun muassa aikakausjulkaisuja, sanakirjoja, elämäkertoja, karttoja ja asiantuntijoita. (15-19)

Artikkelissaan *“Tarkistan mitä pääskynen sanoo” - kirjailijat tiedonhankkijoina* Mari Tammi (2008) haastatteli 19 suomalaista kirjailijaa, joiden ikähaarukka oli 32-81 vuotta ja keski-ikä 53 vuotta. Ensimmäinen tiedonlähde tai tiedonkanava, joka artikkelissa nousee esille, ovat perheenjäsenet, jotka joskus jopa hankkivat tietoa kirjailijan puolesta. Artikkelin tutkimuksen aikana ei löytynyt tiettyä suosikki- tai inhokkitiedonlähdettä. Käytettyinä tiedonlähteinä listattiin muun muassa antikvariaatit, vanhat sanomalehdet, kirjat ja internet (koska kirjat ovat helposti saatavilla ja helppoja selata, internet koska se on helppo ja laaja), internetin hakukoneet ja väestörekisterit ja Wikipedian lähdeluettelot. Kirjailijat kokivat, että asiantuntijoilta kysyminen on noloa, mutta syytä tälle häpeän tunteelle ei mainittu. Tiedonhankinta epäonnistui sopivien tiedonlähteiden puutteen takia, mutta sen ei koettu olevan haastavin asia tiedonhankinnassa kirjoittamisen kontekstissa. Suurin haaste on kootun tiedon pukeminen sujuvaksi proosaksi. Jotkut kirjailijat kokivat taustatutkimuksen ja siihen liittyvän tiedonhankinnan tärkeänä, mutta toiset eivät niinkään.

3 TUTKIMUSONGELMA, MENETELMÄT JA AINEISTONKERUU

Informaatiotutkimuksen yksi tutkimusalue on informaatiokäyttäytyminen, joka pitää sisällään myös tiedonhankinnan tutkimuksen. Työlläni pyrin siis tuomaan lisää tietoa vakavien harrastajien tiedonhankinnasta. Erityisesti halusin selvittää fiktionkirjoittajien tiedonhankintatapoja, joita he käyttävät tarinoidensa taustatutkimusta tehdessä. Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Miten kirjoittaja havaitsee tiedontarpeensa?
2. Miten fiktionkirjoittajien tiedonhankintaprosessi etenee?
3. Miksi tietyt lähteet ja strategiat valitaan?
4. Millaisia tunteita tiedonhankinta herättää?
5. Miksi taustatutkimuksen tekeminen on tärkeää fiktion kirjoittamisessa?

Haastattelu tiedonhankinnan muoto, joka käydään tarkoituksellisesti keskustelemalla tiedonlähteenä toimivan henkilön kanssa (Hirsjärvi & Hurme 2008, 11-12). Eli haastattelutilanne on keskustelu, jossa yksi osapuoli esittää kysymyksiä ja kuuntelee ja toinen osapuoli vastaa. Haastattelututkimus jaetaan kysymysten joustavuuden mukaan kolmeen kategoriaan. Ensimmäinen kategoria on strukturoitu tai standardoitu haastattelu, joiden aikana kysymykset esitetään haastateltaville aina samassa järjestyksessä ja samassa muodossa. Strukturoimaton haastattelu, standardoimaton tai avoin haastattelu on yleensä joustavampi ja muistuttaa enemmän normaalia keskustelua. Strukturoimaton haastattelu etenee rennommin, ja sekä haastattelija ja haastateltava voivat kuljettaa sitä eteenpäin. Puolistrukturoitu haastattelu tai puolistandardoitu haastattelu on kahden edellisen kategorian sekoitus, eli joitakin haastattelun osa-alueita (esimerkiksi kysymysten muotoilu ja niiden järjestys) on niin sanotusti "lukittu". Tämä mahdollistaa haastattelun joustavuuden, mutta samalla varmistaa, että haastattelu ei eksy liian kauas haastattelijan tutkimuskysymyksistä. Puolistrukturoidussa haastattelussa on ominaista kysymysten joustavuus, eli haastattelussa käsitellään samat aihepiirit, mutta haastattelu etenee luonnollisesti, joten kysymysten järjestys voi tarpeen mukaan muuttua tilanteen aikana. (Ruusuvuori & Tiittula, 2005, 11-12)

Haastattelun valmistelu alkaa haastattelun sisällön suunnittelemisella. Jos haastatteluun ryhtyy ilman suunnitelmaa, se voi rönsytä helposti ja haastattelun tarkoitus voi unohtua, jolloin haastattelusta tulee vain keskustelua. Tähän kuuluu haastattelukysymysten kehittäminen. Kun haastattelukysymykset ovat selvillä, voi alkaa valita haastateltavia. Haastateltavien valinta on hyvin tutkimuskohtainen asia, ja tutkijan tulisi käyttää omaa arvostelukykyä haastateltavien valinnassa. Valinnassa voi auttaa kysymällä, millaisia ihmisiä tulisi haastatella, kuinka montaa ihmistä tarvitsee ja voi haastatella ja pitäisikö heitä haastatella yksitellen vai ryhmässä tai ryhmissä. Kun haastateltavat ja haastattelukysymykset ovat selvillä, haastateltavat tulee löytää. Haastateltavat yleensä valitaan sen perusteella, että he kuuluvat johonkin ryhmään. Näiden ryhmien edustajien löytäminen on myös tutkimuskohtaista, mutta esimerkiksi harrastajien löytyminen saattaa onnistua nettifoorumien kautta. Foorumille voi kirjoittaa postauksen, jossa ilmoittaa etsivänsä haastateltavia, ja odottaa vapaaehtoisten itse ilmoittautuvan. Sitten

tulee suunnitella itse haastattelujen käytännön järjestelyt, eli milloin ja missä haastattelut käydään, kuinka kauan se kestää ja mitä välineitä haastattelun suorittamiseen tarvitaan. Haastattelujen ajankohta ja paikka tulee sopia niin, että se sopii haastateltavalle. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 54-77)

Haastattelun toteutus riippuu siitä missä muodossa haastattelu käydään (kasvokkain vai esimerkiksi sähköpostin tai suoraviestipalvelun kautta), mutta perussääntöihin kuuluu, että haastattelijalla on täsmällisesti sovituksessa paikassa sovittuun aikaan ei liian ajoissa eikä liian myöhään. Haastattelujen tallennustapa tulee olla myös selvillä ja laitteiden kunnossa ja toimintakelpoisia. Haastattelu aloitetaan selittämällä mikä haastattelun tarkoitus on ja mitä sillä yritetään saada selville. Haastateltavan tulee olla perillä siitä, mihin häneltä kysyttyjä tietoja käytetään. Itse haastattelu aloitetaan laajoilla kysymyksillä, joista edetään yksityiskohtaisempiin kysymyksiin. Haastattelijan tärkein tehtävä on olla aktiivinen kuuntelija, eli lisäkysymyksiä voi ja pitää esittää, jos on tarpeellista. Haastateltavan vastausten toistaminenkin viestii, että haastattelijalla todella kuuntelee haastateltavaa. Haastattelun jälkeen on tärkeää kiittää haastateltavaa ja antaa hänelle yhteystiedot, jotta hän voi ottaa vielä jälkikäteen tarvittaessa yhteyttä jonkin vastauksen tarkentamiseen tai laajentamiseen tai jopa haastatteluaineiston käytön kieltämisen vuoksi. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 78-134)

Suoritin tutkimuksen haastatteleamalla neljää fiktionkirjoittajaa. Kolme haastateltavaa ilmoittautuivat vapaaehtoisesti kansainvälisen SCP Wiki-sivuston kautta, jonka foorumilla ilmoitin etsiväni haastateltavia kandidaatintutkimusta varten. Yksi haastateltava on hyvä ystäväni, joka ilomielin antoi minun haastatella itseään. Eli haastateltavat löytyivät helposti. Kaikki haastateltavat olivat ulkomaalaisia, joten haastattelut käytiin englanniksi.

Haastattelun avulla toivoin saavani kirjoittajat puhumaan tiedonhankintaprosessistaan syvemmin ja yksityiskohtaisemmin kuin esimerkiksi kyselyyn vastaamalla olisi ollut mahdollista (Jyrinki 1976, 25-27). Haastattelut olivat puolistrukturoituja (Ruusuvaara & Tiittula, 2005, 11-12), eli valmistelin itselleni kysymykset, jotka esitin haastateltaville

suunnilleen samassa järjestyksessä ja samassa muodossa, mutta vaihdoin kysymysten järjestystä ja muotoilua haastattelun aikana tarvittaessa.

Nuorin haastateltavistani oli iältään 18 vuotias, vanhin 30. Haastateltavien keski-ikä oli 23,5 vuotta. Haastateltavat kirjoittavat suurimmalta osin lyhyttarinoita internetiin ilmaiseksi luettavaksi, ja yksi on julkaissut kaksi novellia omakustanteena ja kirjoittaa ja piirtää nettisarjakuvaa. Yksi mainitsi kirjoittavansa myös näytelmiä. Vaikka suurin osa haastateltavista kirjoittajista julkaisevat tarinansa ilmaiseksi luettavaksi ja kirjoittavat harrastuksena, he ovat silti niin sanottuja vakavia harrastajia. SCP Wikillä, eli sivustolla, jolle he kolme julkaisevat kirjoituksensa, on omanlainen kulttuurinsa ja vakavat standardit, jotka kirjoitusten tulee täyttää, jotta moderaattorit eivät poista niitä sivustolta (SCP Wiki, 2008, 2011). Standardeja pitää yllä joka tarinan yhteydessä oleva arvostelumuoduli, jonka avulla lukijat voivat arvostella tarinan plus- tai miinusäänellä. Jos tarinan arvosana putoaa miinus kymmeneen, se poistetaan sivulta vuorokauden sisällä. Eli kirjoitusten taustatutkimuksen tulee olla paikkansapitävä ja faktojen tulee olla selvillä. Kolme haastateltavista oli yhdysvaltalaisia ja yksi skotlantilainen, joten haastattelut käytiin englanniksi tekstipohjaisesti Discord-pikaviestipalvelun ja IRC:in kautta. Haastattelut käytiin kesällä 2018, ja ne kestivät keskimäärin 50 minuuttia. Haastattelulokit kopioin ja tallensin Google Docs - pilvipalveluun ja poistin tutkimuksen loputtua. Haastattelulokien pituudeksi kertyi keskimäärin 4,5 A4-sivua.

Koska haastattelut olivat jo valmiiksi tekstipohjaisia, tarvetta litteroinnille ei ollut. Haastattelulokit analysoin sisällönkuvailun metodeja käyttäen. Aluksi purin aineistot yksitellen ja kirjoitin niistä lyhyen referaatin, sitten vertasin analyysyjä toisiinsa ja edellämäinnittuihin tutkimuksiin. Pyrin välttämään liian pitkälle vietyjä tulkintoja, koska en halunnut niin sanotusti pistää sanoja haastateltavien suihin (Hirsjärvi & Hurme 2008, 135-183).

4 TULOKSET

Tutkimuksessani tahdoin selvittää miten fiktionkirjoittajat havaitsevat tiedontarpeensa. Haastattelujeni perusteella tiedontarpeen havaitseminen on kirjoittajille hyvin yksilökohtainen seikka. Yksi haastateltava toi esille huomaavansa tarpeen muiden väliin tulemisen kautta, eli muut ihmiset ovat suositelleet taustatutkimuksen tekemistä. Toinen haastateltava tekee taustatutkimusta automaattisesti ja “kaikesta mahdollisesta”, koska se on osa hänen kirjoitusprosessiaan. Kolmas huomaa tarvitsevansa lisätietoa, kun kirjoittaa aiheesta, joka ei ole hänelle ennestään tuttu, esimerkiksi silloin, kun henkilöhahmon elämäntilanne ja elämäntyylit ovat erilaiset kuin kirjoittajan:

(Miten siis huomasit, että et tiedä tarpeeksi aiheesta ja että pitää tehdä taustatutkimusta?)

“No siis, en ole inestisuhteessa. :P Tai pistämässä ihmisiä sähkötuoliin. Mutta realismi on tärkeää minulle ja työlleni - en halua perustaa tarinoita pseudotieteisiin tai oletuksiin.”

Haastateltavat aloittavat yleensä tiedonhankinnan yksinkertaisesti Googlestä. Googlea suositaan, koska se on nopea, helppo ja tuo useamman tiedonlähteen, joista on helppo ristivertailta tiedon luotettavuutta. Eräs haastateltava totesikin:

“(kun) usea sivusto on samaa mieltä, se on hyvä merkki.”

Yksi haastateltava toisaalta mainitsi aloittavansa tiedonhankinnan nykyisen projektin genreen liittyvistä troopeista. Trooppi on tarinankerronnan väline, jolla tarinankertoja kuljettaa tarinaa eteenpäin (TVTropes, 2013). Löydetyistä troopeista haastateltava valitsi itselleen mieluisat ja sitten jatkoi etsimään materiaalia, joka sopi siihen, mitä hän tarvitsi.

Wikipediakin nousi esille muutaman kerran, samasta syystä kuin Google. Kirjoja tiedonlähteenä ei silti karsasteta. Niitä ei tosin tule käytettyä usein, koska käsillä harvoin on asiaa käsitteleviä teoksia, kuten yksi haastateltava totesi. Toisaalta, kaksi

haastateltavista mainitsi käyttävänsä kirjastoa; toinen useasti ja toinen tarvittaessa. Nämä kaksi haastateltavaa korostivat tiedon todenmukaisuuden ja luotettavuuden tärkeyttä. Toinen heistä sanoi suoraan, että valitsisi mieluummin hankalasti saatavan, luotettavan lähteen nopean ja kyseenalaisen lähteen sijaan.

(Oliko nopeus tai helppous osatekijä (tiedonlähteen) valinnassa?)

“Joskus. Ei usein.”

(Joten arvostat korrektia tietoa helpon ja nopean sijaan?)

“Aivan niin.”

Eli kirjoittajat hakeutuvat mahdollisimman suoraan tiedonlähteilleen joko Googlen kautta tai oman muistin mukaan, kuten Wilsonin malli sen esittää. Vastaus riski/palkkioteorian kysymykseen joidenkin tiedonlähteiden suosimisesta löytyi helposti: nopeasti löydettyt lähteet ja lähteiden suuri määrä ovat Google-hakujen valtti. Haastateltavien nuori ikä saattaa myös vaikuttaa siihen, että he osaavat käyttää internetin hakukoneita hyvin ja siten suosia niitä. Muut ihmiset tulivat tiedonlähteinä esille vain kerran, ja silloin he toimivat niin sanotusti “fact checkinä”:

“Joskus olen pyytänyt jotakuta muuta vilkaisemaan tekstiäni ja tarkistamaan sen. (SCP) Wikillä on monia ihmisiä, joilla on kokemusta hyvinkin outojen erikoisuuksien (niche) kanssa.”

Tiedonhankintaan liittyvät tunteet olivat haastateltavien mukaan suurimmalta osin neutraaleja, eli he eivät yhdistäneet tiedonhankintaan perustilasta poikkeavia tunteita. Mutta muutama mainitsi, että tiedonhankinta voi myös olla mielenkiintoista ja innostavaa, jos tieto löytyy helposti, tai turhauttavaa, jos tieto on vaikeasti löydettävissä tai se ei vain löydy.

“Taustatutkimuksen tekeminen on mielestäni hyvin innostavaa, vaikka siitä voi tulla turhauttavaa, kun aiheesta on rajallinen määrä tietoa. Tämä tapahtui minulle nettisarjakuvan kanssa, koska omalla alueellani on hyvin vähän tietoa (nettisarjakuvan miljööstä) ilman että se on vanhentunutta, vääristynyttä ja usein väärää.”

Savolaisen tutkimukset (1993, 1995) tuovat esille henkilökohtaiset osatekijät ja tilannekohtaiset osatekijät, jotka mielestäni vaikuttavat huomattavasti näiden neljän kirjoittajan tiedonhankintaan. Koska he ovat verrattain nuoria ja tottuneet käyttämään internetiä, uskon sen vaikuttavan tietyn tiedonhankintastrategian valintaan. Aika on myös osatekijä, joka vaikuttaa strategian valintaan. Yksi haastateltava mainitsi etsivänsä pääasiassa pieniä faktoideja, jotka eivät edes hirveästi vaikuta juonen kulkuun, joten niiden kanssa tuskin jaksaa käyttää sitä aikaa, joka menee kirjastoon kävellessä ja relevantin teoksen etsimisessä. Savolainen myös mainitsi, että tietoa voi kertyä passiivisesti, eli aivan muussa, asiaan liittymättömässä kontekstissa kohdattu tieto voi olla hyödyllistä myöhemmin. Yksi haastateltava toi tämän esille, kun hän mainitsi lemmikkiä varten tehdyn tiedonhankinnan inspiroineen muutaman lyhyttarinan kirjoittamiseen. Eli joskus aivan asiaankuulumattoman arkielämän tiedonhankinnan tulokset voivat inspiroida kirjoittamista, eikä aina vain päin vastoin!

Kirjoittajat siis kokevat löytävänsä etsimänsä usein, vaikka siihen menisikin aikaa. Erityisesti tieteellistä tekstiä on helppo löytää, mutta esimerkiksi muiden maiden kulttuureista ja käytännöistä kertovaa tietoa on vähän vaikeampi löytää. Kun kysyin, miten kirjoittajat arvelivat voivansa parantaa hakumenestystään tulevaisuudessa, sain hyvin erilaisia vastauksia. Yksi ei osannut sanoa, toinen sanoi tarvitsevansa parempia resursseja ja verkostoja, kolmas toi esille Google Scholarin käytön ja neljäs arveli ammattimaisten lähteiden ja periksiantamattomuuden auttavan. Tiedonhankinta ei yleensä ole johtanut uusiin kysymyksiin ja tiedontarpeisiin.

Davies (2005, 134-137) kutsui internetiä nopeaksi ja helpoksi, ja haastateltavat ovat täysin samaa mieltä. Mutta en kuitenkaan sanoisi, että heidän mielestään kirjastonhoitajalta kysyminen olisi "pelottavaa". Mutta en toisaalta edes kysynyt mitä mieltä he ovat asiasta, koska en halunnut johdatella heitä haastattelun aikana.

Taustatutkimuksen tärkeys on kahden haastateltavan mielestä genrestä riippuvainen. Mitä enemmän genre nojaa todellisuuteen, sitä tärkeämpää on olla selvillä faktoista, mutta:

“Oikea elämä voi olla aika tylsää fantasiamaailmoihin verrattuna, ja jos fantasiankirjoittajia rajoitetaan todellisuuden elementeillä, kirjoituksen eloisuus voi kärsiä.”

Kaksi haastateltavaa totesivat, että oletuksiin ja näennäistieteisiin nojaaminen laskee kirjoituksen tasoa, ja tekevät tarinasta epäuskottavan.

“Jos kirjoittaja syöttää uhrille myrkkyä, joka ei tapa, yleisö saa sen selville.”

Lukijat siis huomauttavat, jos kirjoituksessa on epäkohtia. Hypoteettinen paine tulevilta lukijoilta motivoi myös ainakin kahta haastateltavaa tekemään taustatutkimuksen huolellisesti:

“(Olen) omistautunut tarkkuudelle ja sille, että ihmiset eivät huuda minulle netissä. ‘v’”

5 POHDINTA

Tiedontarpeen havaitseminen on fiktionkirjoittajille yksilökohtainen asia. Tiedonhankinta aloitetaan yleensä internetin kautta, Googlesta tai Wikipediasta. Kirjoja käytetään tiedonlähteenä vain silloin, kun lähellä valmiiksi on relevantti teos, mikä tapahtuu harvoin. Taustatutkimukseen vuoksi tehtävään tiedonhankintaan ei yhdistetä erityisiä tunteita. Taustatutkimus on haastateltavien mukaan tärkeää, jos kirjoitettava genre nojaa todellisuuteen, mutta toisaalta näennäistieteiden käyttämisen fiktion kirjoittamisessa koetaan laskevan tarinan laatua ja tekevän siitä epäuskottavan. Lukijoiden aiheuttama paine myös motivoi joitain kirjoittajia tekemään taustatutkimusta.

Aiemmat tutkimukset poikkeavat omasta tutkimuksestani muun muassa siinä, että Holapan (2017) tutkimus suoritettiin kyselynä, joten se saavutti suuremman ja

monipuolisemman joukon vastaajia kuin tämä tutkimus. Holapan kysymyksetkin olivat monipuolisempia, hän muun muassa kysyi asioita, joita ei tullut minulle edes mieleen kysyä ja asioita, jotka eivät olleet relevantteja omalle tutkimukselleni. Russellin (1995) tutkimus on vähän suppeampi, mutta hänen haastattelemansa kirjoittajat ovat julkaisseet romaaneja virallisesti. Kaikki seitsemän haastateltua kirjailijaa ovat myös samalta alueelta. Russellin tutkimus on myös vanhin tutkimus aiheesta jonka löysin, ajalta jolloin internet ei ollut niin saavutettava kuin nykyään. Tammen (2008) artikkelin haastateltavat ovat myös julkaistuja kirjailijoita, ja vielä suhteellisen kuuluisia. He ovat vielä vanhempia kuin he, joita itse haastattelin.

Vaikka aiemmat tutkimukset olivat laajempia kohdeyleisön iän, määrän, kirjoituskokemuksen ja julkaisujen virallisuuden osalta, huomasin silti niiden tuloksissa samankaltaisuuksia, joita omat tutkimukseni tulokset myöskin myötäilevät. Kaikkien tutkimusten mukaan fiktionkirjoittajat mieluiten aloittavat ja suorittavat tiedonhankinnan samalla tavalla: kotona ja muita ihmisiä häiritsemättä. Jopa Russellin maisterintyön aikaan, eli vuonna 1995, kun internet oli saatavilla vain kirjaston tietokoneilla, fiktionkirjoittajat turvautuivat omiin kirjakokoelmiinsa tai ystävien kokoelmiin ennen kuin he lähtevät tavoittelemaan ulkopuolisia tiedonlähteitä.

Ainoa ero nousee esille Hartelin, Coxin ja Griffinin (2016) tutkimuksesta, mutta se ei toisaalta edes tutkinut fiktionkirjoittajia (tai itse tiedonhankintaprosessia) ollenkaan. Heidän tutkimuksensa mainitsee muun muassa kirja- ja ihmislähteet useammin kuin oma tutkimukseni. Mutta heidänkin tutkimuksessa internetlähteet tulivat esille monipuolisesti. Tästä voi päätellä, että vakavat harrastajat yleensäkin suosivat lähteitä, joihin heillä on helppo pääsy ja joita he voivat käyttää itsenäisesti.

Tästä myös nousee esille mahdollinen jatkokysymys. Miksi fiktionkirjoittajat tai vakavat harrastajat yleensäkin eivät käytä ulkopuolisia ja erityisesti ihmislähteitä tiedonhankinnassaan? Tai miten kirjastopalvelut voitaisiin saada houkuttelevimmiksi tai hyödyllisemmiksi vakaville harrastajille (tai erityisesti fiktionkirjoittajille)?

Voin puhua vain omasta puolestani, mutta epäilisin fiktionkirjoittajien suosivan vähiten vaivaa tuottavia ja sisäisiä lähteitä monesta syystä. Koska tiedonhankinta on suhteellisen aikaavievää, se vie aikaa itse kirjoittamiselta. Jos jokaisen pienen nippelitiedon perässä pitää fyysisesti lähteä kirjoituspaikalta tiedonlähteelle, itse kirjoittamiselle tuskin jää aikaa ollenkaan. Kirjoituspiireissä liikkeukin vitsi taustatutkimuksen “kaninreiästä”, eli kirjoittaja tarvitsee tietoa vaikka suosituimmista metsästyskoiraroduista, ryhtyy sitä selvittämään ja havahtuu kaksi tuntia myöhemmin että hän on lukemassa foorumipostauksia salaliittoteorioista ja tarinaa on kirjoitettu vasta kolme lausetta. Muiden ihmisten tiedonlähteinä käyttäminen voi fiktionkirjoittajasta tuntua epämukavalta kahdesta syystä: toisaalta ei haluta häiritä oudoilla kysymyksillä hölmöstä syystä, toisaalta fiktionkirjoittajien tarvitsema tieto on yleensä myös erittäin spesifiä, jolloin tiedontarpeen konteksti pitää selittää tiedonlähteenä toimivalle henkilölle. Omasta kirjoitusharrastuksesta ja ajankohtaisesta kirjoitusprojektista voi olla nolostuttava puhua. Fiktionkirjoittajat ovat myös pahamaineisen sisäänpäinkääntyneitä. Kuten kirjailija Neil Gaiman totesi ollessaan talkshow’n *The Late Late Show With Craig Ferguson* vieraana (2011):

“Minun kansani, me pysymme sisällä. Meillä on näppäimistö. Meillä on pimeyttä. On hiljaista.”

Tämä luonteenpiirre ulottuu luonnollisesti myös fiktionkirjoittajien tiedonhankintakäyttäytymiseenkin, joka konkreettisesti johtaa suosimaan tiedonlähteitä, joiden vuoksi ei tarvitse nähdä vaivaa ja joiden takia ei tarvitse puhua muille ihmisille. Joskus fiktionkirjoittajien tarvitsema tieto on moraalisesti tai laillisesti kyseenalaista. Esimerkiksi dekkarikirjoittajat varmasti tarvitsevat tietoa tehokkaista myrkyistä, jotka eivät jätä jälkiä ruumiiseen, miten piilottaa ruumis ja miten hävittää se. Jos tällaista menee kysymään kirjastonhoitajalta, hän saattaa soittaa poliisille jälkepäin, jos unohtaa mainita kirjoittavansa rikosromaanina. Siksi tässäkin tilanteessa fiktionkirjoittaja varmasti suosisi Googlea, jolle ei tarvitse erikseen selittää, että tarvittava tieto on dekkaria eikä rikoksen suunnittelua varten.

Suoritin tutkimukseni haastatteluina, mutta harkitsin myös nettikyselyä. Päädyin kuitenkin haastatteluihin, koska ohjaajani suositteli sitä. Jälkikäteen sanoisin, että valinta oli oikea, koska neljän haastattelun kanssa oli helpompi seurata tuloksia ja analysoida niitä kuin kymmenien tai jopa satojen kyselyvastausten kanssa. Haastattelu on hieman anteeksiantavampi, joustavampi ja henkilökohtaisempi tutkimustapa. Itse haastattelun aikana on helpompi kysyä tarkentavia kysymyksiä ja jälkikäteen voi vielä ottaa yhteyttä haastateltavaan, jos unohtaa kysyä jotain. Tämä tapahtuikin kahden ensimmäisen haastattelun kanssa. Kyselyn kanssa se olisi ollut vaikeaa, ellei jopa mahdotonta. Mutta toisaalta, kysely vaatisi vähemmän sosiaalisia taitoja ja haastatteluun valmistautumiseen liittyvää henkistä stressiä. Kysely siis tuo paljon tuloksia, mutta ne ovat persoonattomia, kun haastattelu tuo vähän tuloksia, mutta ne ovat persoonallisia. Määrä vastaan laatu.

Haastattelut toisaalta vaativat sosiaalisia taitoja, jotka eivät tule minulle luonnostaan, joten haastattelut tuntuivat minusta työläiltä. Asiaa ei auttanut se, että kolme haastateltavaa asuvat Yhdysvalloissa, joten aikavyöhykkeiden vuoksi haastattelujen aikataulutus oli hankalaa. Viimeinen haastattelu käytiin myöhään illalla omaa aikaani, ja olin hieman väsynyt jo siihen aikaan. Haastateltavani oli juuri lopettelemassa muuttoa, joten hän ei myöskään ollut tuliterässä vireystilassa, ja molempien väsymys näkyi haastattelun aikana. Kahden ensimmäisen haastattelun jälkeen tajusin, että haastattelurungostani puuttui muutama kysymys, jotka minun piti kysyä haastateltavilta jälkikäteen. Onneksi ne kaksi haastateltavaa olivat jo minulle ennestään tuttuja, joten kynnys uuteen yhteydenottoon ja puuttuvien kysymysten kysymiseen oli matala. Kaksi viimeistä haastattelua hermostuttivat minua, koska tuntemattomille ihmisille puhuminen aina hermostuttaa minua, ja puolivirallinen konteksti pahensi asiaa.

Tästä kaikesta huolimatta, en koe epäonnistuneeni haastatteluissa, koska sain selkeän vastauksen melkein kaikkiin tutkimuskysymyksiini. Nyt jälkikäteen voin toisaalta myöntää, että olisin voinut valmistautua paremmin ja ottaa rauhallisemmin itse haastattelutilanteessa. Ennen haastatteluja luulin, että minulta loppuu aika kesken haastattelujen suorittamisessa, mikä ei pitänytkaan paikkaansa. Minkä kanssa minulla alkoi oikeasti tulla aikaraja vastaan oli tutkimuksen teoreettinen puoli. Lähdin

suorittamaan tutkimustani amatöörimäisesti tekemällä ensin haastattelut ja sitten vasta keskittymällä tiedonhankintamallien ymmärtämiseen. Olin kyllä lukenut suurimman osan teoreettisesta materiaalistani ennen haastatteluja, mutta kun minulla ei ollut konkreettista tutkimusaineistoa vielä käsillä, en osannut sisäistää lukemaani. Nyt ainakin tiedän, mitä tehdä toisin.

Tämän tutkimuksen tulokset voivat kiinnostaa vakavien harrastajien ja vakavan harrastamisen tutkijoita. Tuloksia voi olla hankala hyödyntää muiden vakavien harrastajien tiedonhankintatapojen yleistämiseen, koska fiktion kirjoittaminen on yleensä hyvin yksinäinen harrastus. Fiktion kirjoittajat ovat yleensä hyvin sisäänpääntyneitä, ja se näkyy heidän tiedonhankinta tavoissaan, eli tuloksia voisi helpoiten yleistää muihin vakaviin harrastajiin, jos heidän harrastuksensa on samalla lailla sisäänpääntynyt kuin fiktion kirjoittaminen.

6 JOHTOPÄÄTELMÄT

Tutkimuksen aiheena on kartoittaa kirjoittajien tiedonhankintaprosesseja, todennäköisempiä tiedonlähteitä, tiedonhankintastrategioiden valintaa, tiedonhankintaan liittyviä tunteita ja miksi fiktionkirjoittamista varten on tärkeä tehdä taustatutkimusta.

Tutkimuksen toteuttamiseksi haastattelin neljää fiktionkirjoittajaa, jotka julkaisevat kirjoituksiaan internetiin ilmaiseksi luettavaksi. Haastateltavat löytyivät helposti SCP Wiki -nimisen sivuston foorumilta, ja yksi on läheinen ystäväni.

Fiktionkirjoittajien tiedonhankintaprosessi on oman tutkimukseni mukaan kaikessa yksinkertaisuudessaan Googlen avaaminen, haun tekeminen, useamman tuloksen valitseminen, tulosten ristivertailu ja tarvittaessa niin sanotusti ”hankalammille” lähteille (kuten kirjallisuus tai kirjasto) hakeutuminen.

Kirjoittajat tuntuvat suosivan internetiä tiedonlähteenä sen nopeuden ja helppouden takia. Kirjoja käytetään, jos käsillä on relevantti teos, mikä sattuu tapahtumaan harvoin.

Kirjasto näyttäisi olevan niin sanottu suunnitelma B tai jopa C. Muilta ihmisiltä kysyminen ei tullut esille juuri lainkaan.

Tiedonhankinta ei herätä kirjoittajissa erityisiä tunteita, mutta joidenkin mielestä se voi olla mielenkiintoista tai turhauttavaa, tiedon löytymisestä riippuen. Taustatutkimuksen tekeminen on kirjoittajien mielestä tärkeää genrestä riippuen. Fantasian kanssa ei tarvitse olla täysin totuudenmukainen, mutta mitä realistisempi tarina on, sitä tärkeämpää taustatutkimuskin on.

7 LÄHDELUETTELO

Byström, Katriina (1999). *Task complexity, information types and information sources: examination of relationships*. Informaatiotutkimuksen väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopisto.

Case, Donald O. (2007). *Looking for information: a survey of research on information seeking, needs and behavior*. Amsterdam: Elsevier/Academic Press.

Cox, A.M., Griffin, B. and Hartel, J. (2017) What everybody knows: Embodied information in serious leisure. *Journal of Documentation*, 73 (3). pp. 396-406, <https://doi-org.pc124152.oulu.fi:9443/10.1108/JD-06-2016-0073> (Käytetty 2.12.2018)

Davies, Clare (2005). *Finding and knowing: psychology, information and computers*. Lontoo: Routledge cop.

Feather, John & Sturges, Paul (1997). *International encyclopedia of information and library science*. Lontoo: Routledge.

Gaiman, Neil (vieras). (2011). Jakso 8.47. Kimball, Billy (johtava tuottaja), *The Late Late Show With Craig Ferguson*. Los Angeles, California: CBS.

Haasio, Ari & Savolainen, Reijo (2004). *Tiedonhankintatutkimuksen perusteet*. BTJ Kirjastopalvelu.

Hartel, Jenna, Cox, Andrew M., Griffin, Brian L. (2016). Information activity in serious leisure. *Information Research* 21(4). <http://www.informationr.net/ir/21-4/paper728.html> (Käytetty 21.11.2018)

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2008). *Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus.

Holappa, Harri (2017). *The information-seeking behaviour of science fiction and fantasy writers*. Informaatiotutkimuksen maisterivaiheen työ. Oulu: Oulun yliopisto.

Jyrinki, Erkki (1976). *Kysely ja haastattelu tutkimuksessa*. Helsinki: Gaudeamus.

Kielitoimiston sanakirja (2018) Fiktio.
<https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/netmot.exe?motportal=80> (Käytetty 20.11.2018).

Reitz, Joan M. (2004). *Dictionary for library and information science*. Westport, Conn: Libraries Unlimited cop.

Russell, Shannon M. (1995). *Research Needs of Fiction Writers*. Chapel Hill: University of North Carolina. <https://ils.unc.edu/MSpapers/2226.pdf> (Käytetty 13.11.2018)

Ruusuvuori, Johanna & Hurme, Helena (2008). *Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus.

SCP Wiki (2008). *How To Write An SCP - SCP Foundation*. <http://www.scp-wiki.net/how-to-write-an-scp> (Käytetty 8.11.2018)

SCP Wiki (2011). *Deletions Guide - SCP Foundation*. <http://www.scp-wiki.net/deletions-guide> (Käytetty 8.11.2018)

Savolainen, Reijo (1993). *Elämäntapa, elämänhallinta ja tiedonhankinta: arkielämän ei-ammattillisen tiedon hankinnan tutkimuksen viitekehyksen hahmottelua*. Tampere: Tampereen yliopisto.

Savolainen, Reijo (1995). *Tiedonhankinnan arkipäivää: vertaileva tutkimus teollisuustyöntekijöiden ja opettajien arkielämän tiedonhankinnasta elämäntavan viitekehysessä*. Tampere: Tampereen yliopisto.

Stebbins, Robert A. (1992). *Amateurs, Professionals and Serious Leisure*. Montreal: McGill-Queen's University Press.

Tammi, Mari (2008). "Tarkistan mitä pääskynen sanoo" - kirjailijat tiedonhankkijoina. Teoksessa: Holma, Aulikki & Punelpuro, Niina (toim.) *Mahdollisuuksien ikkunoita: Turun ammattikorkeakoulun kirjasto- ja tietopalvelun koulutusohjelma 10 vuotta*. Turku: Turun ammattikorkeakoulu. Sivut 176-187. Verkkojulkaisu saatavilla osoitteessa: <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522161307.pdf> (Käytetty 14.11.2018)

The Serious Leisure Perspective (SLP) (2006). *Concepts - The Serious Leisure Perspective (SLP)*. <https://www.seriousleisure.net/concepts.html> (Käytetty 16.11.2018).

TV Tropes (2013). *Tropes - TV Tropes*. <https://tvtropes.org/pmwiki/pmwiki.php/Main/Tropes> (Käytetty 23.11.2018)

Wilson, T.D. (1999). *Models in Information Behavior Research*. Journal of Documentation 1999, Vol.55(3), 249-70.

8 LIITTEET

8.1 Haastattelurunko

Aloitan haastattelun esittelemällä itseni ja kandidaatintutkimuksen aiheeni. Kerron haastateltavalle, mihin varastoin haastattelulokit ja milloin tulen poistamaan ne. Kysyn haastateltavalta, millä lempinimellä hän haluaa tutkimuksessa esiintyä, jos minun tarvitsee viitata häneen nimellä.

Kysyn haastateltavan ikää, mitä hän on kirjoittanut, kuinka paljon hän on kirjoittanut, ja missä kirjoitukset on julkaistu (esim. netissä ilmaiseksi luettavaksi, netissä maksua vastaan, paperille painettu, itse julkaistu tai ns. "virallisesti julkaistu")

Itse haastattelun aloitan kysymällä millaista informaatiota kirjoittaja on hakenut (vaikka se ei oikeastaan ole tutkimuksen aihe, ja täten ei raportoitu tutkimuksessa). Miten haastateltava havaitsi tiedontarpeensa?

Miten haastateltava aloitti tiedonhaun?

- netistä? (miten nettitiedonlähde löytyi?)
- kysymällä joltain muulta?
- kirjoja? (miten kirjat löytyivät?)
- johtiko tiedonhankinta uusiin kysymyksiin?

Miksi valittiin juuri nämä lähteet?

Millaisia tunteita tiedonhankinta herätti?

Löysikö haastateltava tarvitsemansa tiedon? Miten hän arvioisi tiedonhaun onnistumisen?

Miten haastateltava parantaisi tiedonhakujaan tulevaisuudessa? Mitä hän tekisi toisin?

Onko taustatutkimuksen tekeminen fiktion kirjoittamista varten tärkeää? Miksi? Miksi ei?

Onko mitään muuta, mitä haastateltava haluaisi lisätä?

Päätän haastattelun kertomalla, miten haastateltava voi ottaa yhteyttä minuun haastattelun jälkeen vastausten lisäämisen ja tarkentamisen jne. vuoksi.